

מנחות ל היא שיחתי

נושאים לשיחה ודין
לקחת מדרך הגמרא אל משעולי החיים

שיעורי "היא שיחתי" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה".

הם כוללים נושאים לדין, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד.

מטרת השיעורים לעורר שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך.

לזכותו לחיי העולם הבא.

מקור | "דבר אחד טוב מציל את כל הספר"

הגאון מליסא בהקדמת ספרו "מעשה נסים" על הגדה של פסח, כתב בענוותנותו: "וכבר אמרו, וידוע כי דברי תורה **אף אם ימצא דבר אחד טוב מציל על כל הספר כולו**. ועל הקדמה זו נשענתי בהגלות לעיני כל בני ישראל זה הספר".

וכבר הקדימו הגאון בעל משפט צדק (נדפס בשנת שע"ה) "ועוד באתי לרמוז בדבר "משפט צדק" להודיע במרום קדוש ישראל **שאף גם שלא יהיה חס ושלום בספרי זה זולת דין אחד של צדק, די לי**. ואודה לה' אשר לכך זיכני".

וכן כתב הגאון מליסא בצוואתו: "על המצבה לא יכתבו לא רב ולא גאון וכו' ולא יכתבו רק שמי בלבד. ויכתבו בעל המחבר שמות הספרים שחברתי **כי אם ימצא דבר אחד בכל הספר ראוי להזכירו לזכות**".

מכאן ואילך התפשט משפט זה אצל המחברים הרבים, בהתנצלותם ותקוותם שאף אם אין אלא דבר אחד טוב יציל על כל הספר. ויש שהידרו להתעטר באיזה מאמר או פירוש מאחד מן הקדמונים כדי שזה יהיה "דבר אחד שהוא בוודאי טוב" ויהיה בזה עכ"פ הצלה לכל הספר.

מה מקור דבר פלאי זה? כנראה, מן הסוגיא שלנו!

הגמרא אומרת שמספיק דף אחד מספר התורה שאינו זקוק להיגנז כדי להציל את כל הספר מגניזה! כנראה זהו המקור לכך שדבר אחד מתוך הספר מציל את כולו.

בזה מובן הלשון "מציל", וכי עסקינן בשריפה שצריך להציל הימנה? אבל הכוונה לדברי הגמרא כאן העוסקת בדיני הספר אם חייבים לגונזו או שאפשר לתקנו ולהצילו מן הגניזה.

חיזוק | מצוה אחת מושלמת מביאה את האדם לחיי העוה"ב

הגמרא אומרת שנשמה של יהודי היא כספר תורה. אם כן, יתכן שזה מקור דברי הרמב"ם שמספיק שיהיה ליהודי מצווה אחת מושלמת כדי

"מיסודות האמונה בתורה שאם קיים האדם מצוה משלש עשרה ושש מאות מצות כראוי וכהוגן ולא שתף עמה מטרה ממטרות העולם הזה כלל, אלא עשאה לשמה מאהבה כמו שביארתי לך, הרי הוא זוכה בה לחיי העולם הבא, לכן אמר ר' חנניה **כי מחמת ריבוי המצות אי אפשר שלא יעשה האדם אחת בכל ימי חייו בשלימות ויזכה להשארות הנפש באותו המעשה**. וממה שמורה על היסוד הזה שאלת ר' חנניה בן תרדיון מה אני לחיי העולם הבא, וענהו העונה כלום בא לידך מעשה, כלומר האם נזדמן לך עשיית מצוה כראוי, ענה לו שנזדמנה לו מצות צדקה בתכלית השלמות האפשרית, וזכה בה לחיי העולם הבא. ופירוש הפסוק ה' חפץ לצדק את ישראל למען כן יגדיל תורה ויאדיר".

אנו נמצאים בדור הסובר **ש"די בטעות אחת בספר בשביל לפסול הספר כולו...** ועל אחת כמה וכמה בבני אדם, מי שנמצא בו דבר עבירה אחד או שניים כבר נפסל לגמרי הכל בכל מכל כל.

אבל התורה מלמדת אותנו, שכל המסע שאנו נוסעים בעולם השפל נועד בשביל להצליח לקיים **פעם אחת** מצווה מושלמת. אם יש מצווה אחת - זה מציל על הכל!

לקח | יהודי אף פעם לא משלים את השורה....

הגמרא מסיקה ש"לעיני כל ישראל" צריך להיות "באמצע שיטה דווקא". לדעת רש"י הכוונה שאפשר לכותבן באמצע שיטה אבל לא באמצע עמוד, אך לדעת רוב הראשונים שנפסקו להלכה צריך בדווקא לסיים את התורה באמצע שיטה ולא בסוף השורה.

ויתכן שיש מצוה לקשר את התורה עם המשך כתבי הקודש, ספר יהושע שמתחיל מיד וממשיך את הפסוק האחרון בתורה, "ויהי אחרי מות משה עבד ה'" ופירש רש"י "ויהי אחרי מות משה - מחובר על סדר התורה המסיימת בפטירת משה וזה מחובר לה". [ובפרט לפי מה שאמרו חז"ל בדף שלנו שיהושע כתב את הפסוקים האחרונים בתורה, נמצא שהם ממוצע בין דברי משה לספר יהושע, ומיד ממשיך ומגיע לספר יהושע עצמו]. ואכמ"ל. ולכן אין מסיימים את התורה בהשלמת השורה אלא באמצעה כדי לרמז על כך שמיד ממשיך את הפסוק הבא מיהושע.

תופעה | "רבנן" אמוראים

בדף שלנו אנו מוצאים מחלוקת בין "רבנן" לבין "רב אשי", האם "אף באמצע שיטה" או "דווקא". כמדומני שזה דבר נדיר שיש כינוי "רבנן" לאמוראים (שנחלק עמם רב אשי). בכל מקום "תנו רבנן" היינו דווקא תנאים, וכן בסתם "רבנן סברי" וכו' מיירי בתנאים, אבל כאן "רבנן אמרי" על אמוראים.

האם אתם מכירים תופעה זו ממקום אחר בש"ס? אשמח שתעדכנו אותי.

הגדרה | מה משמעות קריאת הש"ץ והעולה יחדיו

התוספות כאן כותבים "ומה שנוהגין עכשיו שמסייע ש"צ לקורא בתורה כדי שלא לבייש את מי שאינו יודע לקרות".

והנה בספר הליכות שלמה כתוב שהיה הגרשז"א מצטער הרבה על כך שאין בידינו דבר ברור על הגדרת כפילות העניין של קריאת העולה בשקט וקריאת הבעל קורא בקול: "צריך עיון איך צריך העולה לכוין לצאת אם במה שקורא בעצמו אע"פ שאינו בקי בטעמים וכו' או בקריאתו היפה של הקורא. וגם עיקר הדבר אינו מובן דאי חיישינן שברכתו לבטלה מה מרויחים בכך שיקרא גם הוא לעצמו עם הקורא הרי על לימוד תורה אין מברכין בכל פעם אלא על קריאה בצבור והוא הרי אינו קורא לצבור, ואטו מי שיש לו ס"ת ושומע הקריאה מהקורא האם יכול לברך מפני זה שהוא יש לו ג"כ ס"ת וקורא בה מלה במלה, וצ"ע.

והוסיפו העורכים: "גם בעל פה דיבר רבות בענין זה ונצטער על כך שבדברים כאלו שהם מעשים בכל יום אין בידינו דבר ברור איך יש לנהוג".

ברצוני להעזיז ולהציע ביאור בעניין עמום זה:

הבעל קורא אינו משמש אלא כ"מתורגמן" המשמיע לרבים מה קורא כעת העולה. והרי זה כמו "ואהרן אחיך יהיה נביאך" - מתורגמן, וכמנהג שהיה נהוג בזמנים קדמונים שיש "אמורא" אחד שמשמיע לרבים דברי המלמד.

ולכן, אם אין העולה קורא יש כאן חשש של ברכה לבטלה כי הרי אין הוא השמיע כלום לרבים ועל מה יברך [ובמקום הדחק סומכים ע"ז שסו"ס הוא שומע כעונה, וממילא שוב אפשר לבעל קורא להכריז לכל העם איזה דברים "קרא" העולה על ידי שמיעתו], אבל כאשר הוא קורא בלחש והבעל קורא מקריא בקול, הרי הוא בעצם מלמד תורה ברבים באמצעות ה"אמורא" שלו, ולכן שפיר יש לברכתו על מה לחול. עיין בזה.

ואולי נרמז בזה **שיהודי אף פעם לא מסיים**, תמיד תחסר לו עוד חצי שורה... ולכן נהגו ישראל מיד אחרי שמסיימים התורה א' להתחיל שוב בראשית ב' להמשיך מיד יהושע. כלומר, שכאשר יהודי מסיים הוא מיד מתחיל לעשות את אותו הדבר אבל בצורה יותר עמוקה ויותר רחבה.

יש מרמזים כך על מה שנהגו המדפיסים להתחיל המסכת בדף ב"ת ולא בדף אל"ף, כי יהודי תמיד זוכר שחסר לו דף אחד... אין כזה דבר לסיים לגמרי את הספר.

פורים | מחצית השקל - הסכנה שבהרגשת שלימות

המהר"ל (בהקדמת אור חדש) מבאר שזאת היתה **תכלית כוונתה של אסתר במה שהזמינה את המן למשתה**, כדי לטעת בו הרגשה של שלימות, שזה יביא עליו קלקול גדול. וזה לשונו:

"מה שאמר כאן התקינה סעודה להמן ושכרתו ביין כאשר האדם היה בטוב לבב כאילו אינו חסר כלל דבר זה הוא לתקלה ולמכשול אליו כי האדם צריך שיהיה תמיד בדעתו שאינו בשלימות וצריך השלמה ואז האדם מקבל השלמה מן הש"י אבל כאשר האדם הוא בטוב ובשלימות ואינו חסר דבר זה הוא לתקלה אליו. כי כאשר נשלם דבר אחד דבק בו ההעדר. ודבר זה בארנו במקום אחר. וראיה לזה כי היצר הרע אשר הוא חסרון לאדם אינו נמצא אצל האדם רק כאשר הושלם ויצא לאויר העולם וכל זמן שהוא בבטן אמו ולא הושלם יצירתו אין דבק בו ההעדר. ולכך כאשר המן היה בטוב לב במשתה היין וכאלו אינו חסר דבר ואסתר בקשה להפילו היה שולחנה אליו לפח שיפול ברשת אסתר ומרדכי".

כע"ז רומז האבן עזרא על הפסוק "הפעם אודה את ה' ותעמוד מלדת": "הפעם אודה את ד' כטעם הפעם הזאת, אחר שיש לי ארבעה בנים, אודה השם כי לא אחמוד להיות לי עוד, כמאמר, אודה את השם שנתן לי כל זה ויספיק לי, על כן עמדה מלדת". אם אדם אינו מצפה ליותר הוא עוצר הברכה.

מסתמא זהו הביאור בסכנת ה"זוגות", זוג - הוא דבר שלם, ואילו "אי זוגי" הוא חסר תמיד את הזוג של האחרון היחיד. כאשר אדם משלים משהו לגמרי, הוא בסכנה של קלקול, אדם צריך להיות תמיד בעמדה של מוסיף והולך עוד ועוד.

והנה בפרשת שקלים אנו מצטווים על הבאת מחצית השקל דייקא, העשיר לא ירבה, כי יהודי צריך לזכור שהוא תמיד מחצית, עדיין באמצע השורה, ועדיין לא סיים...

למחרת קרא בו לפני העם, ככתוב "וישכם בבוקר... ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם" ואם כן, לשם מה כתבו משה (בוודאי על פי השם) בעיצומו של חג השבועות ויום השבת!?

במקום אחר הארכת ביאור העניין הפלאי הזה.

פנימיות | השייכות בין סילוק השבת להסתלקות משה

תוספות כתבו שאנו נוהגים לומר צידוק הדין בשבת מפני שאז מת משה. וצריך להבין מדוע מייחסים את פטירת משה ליום השבת ולא לתאריך ז' באדר, יום פטירתו.

אך באמת עלינו לדעת שבכל שבת קודש כל יהודי נעשה משה רבינו. הכוונה בזה, שמשה רבינו הוא כללות כל ישראל, וכל ענייני החיבה שהראה לו הקב"ה היה בעבור שהוא כולל את ישראל, וכאשר היו ישראל נזופים לא דיברה שכינה עם משה. כאשר נסתלקו כתרים מראשם של ישראל - ניתנו בראשו של משה. כלומר, שאף שכל יחיד בפנ"ע אינו ראוי עוד לכתרים אלו, אבל כללות ישראל אין בה מתום והיא מתעטרת בקרני הוד משה, "כליל תפארת בראשו נתת לו".

כתוב בבעל הטורים תחילת ויקהל שנסמכה מצות שבת לפרשת קרני הוד משה, לפי שבשבת יש לכל ישראל קירון פנים מיוחד. והביאור משום שבשבת אנו חוזרים לעולם של קודם חטא העגל, ע"י שאנו מתכללים בכללות כנסת ישראל ומקבלים את מעלת משה רבינו.

לכן בתפילת שחרית של שבת אנו משבחים את משה רבינו, ולכאורה מה מקום יש לעמוד לפני ה' בתפילת העמידה ו"להספיד" את משה רבינו? אבל הכוונה להודות לקב"ה על דרגת משה רבינו שאנו זוכים להשיג ממנה איזה בחינה בשבת קודש.

והנה, לעת המנחה עומדת השבת להיפרד מכנסת ישראל, ואז נחשב שמשה רבינו מסתלק מישראל, ואנו מצדיקים את הדין. **לא בכדי נסתלק משה עם הסתלקות השבת כי הן הן הדברים.** אני אמרתי בחפזי.

מהדף לפרשה | ב' ספרי התורה שכתב משה בעיצומה של שבת

התוספות הקשו איך כתב משה רבינו את התורה ביום פטירתו הרי היה זה בשבת קודש.

ויש להאיר, **שגם הספר תורה הראשון שכתב משה - היה זה בשבת קודש.** הרי כתוב בסוף פרשת משפטים שמשה רבינו כתב את ספר הברית לאחר שירד מן ההר, ושיטת רבי יוסי ברבי יהודה במכילתא (הביאו הרמב"ן וסו"ט) "ולזה שומעים שאמר כהלכה" וצ"ע מאי נפק"מ למי שומעים) שהיה זה ביום מתן תורה, והרי אמרו חז"ל הכל מודו שבשבת ניתנה תורה ואם כן נמצא שכתב משה רבינו את ספר הברית בשבת.

וביותר יפלא, שכלל לא היה נצרך משה לספר זה באותו היום, שהרי רק

וורט | "אשר ייאמר היום" - ביום פטירת משה

והנה התוספות כתבו שלא יתכן שלא נכתב הספר ביום פטירת משה ממש, שהרי כתוב "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום" - ו'היום' היינו ביום פטירת משה, ובהכרח שביום פטירתו ממש כתב ספר התורה.

והנה, בפרשת וירא כתוב "אשר יאמר היום בהר ה' יראה", וצריך עיון היכן מצאנו שאומרים זאת ישראל 'בהר ה' יראה'.

והנה כתב הגר"א דביום פטירת משה כשנסתלקו עניי הכבוד ונתקיים "יפוח היום ונסו הצללים", אמרה כנסת ישראל "אלך לי אל הר המור ואל גבעת הלבונה", שם יתגלה שוב ענין השכינה עד יעמוד משה בתחיית המתים, עיי"ש.

לפי זה מדוקדק היטב לשון הכתוב "אשר יאמר היום": בהר ה' יראה, "היום" היינו ביום כתיבת התורה ע"י משה ביום פטירתו [דאף למ"ד שהתורה נכתבה מגילות מגילות מכל מקום בוודאי בשנת הארבעים הוסיף בה דברים המתאימים ליום זה, כמו "ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה", שזה בוודאי נכתב רק בפטירת משה], ובאותו היום "יאמר" ע"י הקב"ה ונסתת ישראל: "בהר ה' יראה" = אלך לי אל הר המור. [ומתאים הדבר שבפרשת העקידה נקרא ההר "הר המוריה" וזהו כלשונו"כ אלך לי אל הר המור" דייקא].

הידעת | חיוב לרכוש ספרי יסוד לבית היהודי

בגמרא שלנו אנו למדים על מצות כתיבת ספר תורה. וכידוע כתב הרא"ש שבימינו שלומדים כולם מתוך ספרים אחרים, יש מצוות עשה על כל איש ישראל לכתוב חומשים, משניות התלמוד ופירושיהם ללמוד מהם הוא ובניו.

כלומר, **לא מספיק לרכוש את כרך "שוטנשטיין" המתאים לסדר הדף היומי,** צריך שיהיה לאדם בביתו כל ספרי היסוד עליו ייבחר בבית דין של מעלה: ספרי התנ"ך עם המפרשים, משניות, תלמודים, רמב"ם טוש"ע, משנ"ב, מדרשים, ספרי יסוד באמונה ומוסר, וכדומה.

נשים כשרות, או להתיר למשכן אשה עשירה, שלא שייך הטעם אלא בנשים מסירות ובאלמנה ענייה, וכל כה"ג, וא"כ איך אפשר להוסיף חיוב לכתוב שאר ספרים מפני שבזמנינו שייך בהם הטעם.

ואין לומר דכוונתם דמטעמא ילפינן דזהו גדר המצוה לכתוב ספרים הנצרכים ללימוד התורה, ובזמן התורה היה מתקיים זה בס"ת ובזה"ז בשאר ספרים, דזה אינו שייך אלא לדעת הדרישה הנ"ל אבל לדעת הב"י דאכתי מצות כתיבת ס"ת עומדת על תילה, א"כ מהיכי תיתי להוסיף מצוות חדשות לכתוב שאר ספרים.

למדנות | "למען" אינו טעם אלא תוספת חיוב

אך הביאור בזה על פי מה שהשריש בנו הב"ח בכמה מקומות שכאשר התורה אומרת **"למען..."** אין זה טעם גרידא אלא "תכלית המצוה", ותכלית זו היא **מחוייבת בפני עצמה**, ולכן מי שיושב בסוכה צריך גם לכוין לזכר ענני כבוד כדי לקיים תכלית המצוה שהיא "למען ידעו כי בסוכות הושבת".

ולפי"ז יש לומר דלעולם גוף המצוה היא כתיבת ס"ת ומצוה זו אינה מתבטלת מחמת שאין שייך טעמה בדורות הללו, כיון דלא דרשינן טעמא דקרא, אלא דכיון דכתיב בהאי מצוה **'למען'** תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל... כי לא תשכח מפי זרעו, הרי דתכלית המצוה היא בשביל שלא תשכח התורה מפי זרעו, ותעיד בנו לשמור מצוות ה', ולכך יש כאן **תוספת חיוב בפני עצמה** לקיים את תכלית המצוה, שלא תשכח התורה מפי זרעינו, וכיון שבזמן הזה דבר זה מתקיים ע"י כתיבת שאר ספרים ופירושיהם, הרי כל זה בכלל החיוב.

כיוצא בזה מצאנו לגבי איסור **להחזיק במחלוקת** שלומדים זאת מ"לא יהיה כקורח וכעדתו" ולכאורה אין זה נכתב כאיסור אלא כטעם מדוע נצטווה אלעזר על ציפוי מחתות הנחושת "למען אשר לא יקרב איש זר.. ולא יהיה כקורח וכעדתו", אבל כיון שנכתב בלשון "למען" אם כן למדנו שיש כאן רצון התורה בקיום תכלית המצוה שלא יהיה אדם מישראל כקורח וכעדתו. והארכת בכל זה **בקונטרס "דיעה לדורות"** על שיטת הב"ח. אפשר לדורשו ממני.

חיזוק | להרגיש תמיד בהתחלה...

"במה דברים אמורים **בתחילת הספר**, אבל בסוף הספר אפילו פסוק אחד". מבואר כאן שכל דפי ספר התורה מלבד הדף האחרון נחשבים "תחילת הספר"... כנראה משום שהוא "התחלה" ביחס אל הדף שלאחריו...

נרמז כאן דבר נפלא **שבכל מצב האדם צריך להרגיש שהוא ב"תחילת הספר"**, כיון שהוא בתחילה כלפי היום שלמחרת.

זווית אישית | מדוע רכש רבי אלימלך ספרי קבלה

פעם אחת ראיתי אצל כבוד אחי הגאון רבי אלימלך הלוי שליט"א ספרי קבלה, כמו ספרא דצניעותא וכו', קראתי בהתפעלות: הגם אחי בנביאים הוגי תורת הנסתר!?

השיב אחי בענוותנות: לא כן אחי, אלא מאחר שיש חיוב לרכוש כל ספרי התורה שמחוייבים ללמוד בהם, והרי בוודאי כל אדם ישאל בישיבה של מעלה "האם למדת במעשה מרכבה" ממילא אף אם עדיין לא הגעתי למידה זו מ"מ עדיין לא נפטרת מלרכוש הספרים ולהכניסם לביתי **כדי לקיים מצוות כתיבת ספר תורה...**

מה אתם אומרים על חומרה זו? האם באמת יש חיוב לרכוש גם ספרי קבלה כמו שצריך לרכוש כל ספרי היסוד שמצווים עליהם בתלמוד תורה?

פליאה | איך יתכן להוסיף מצוה עפ"י טעמא דקרא

בגוף דברי הרא"ש דהאידינא יש מצות עשה לכתוב חומש ומשנה וגמרא ופירושיהם להגות בהן הוא ובניו, כי מצות כתיבת התורה היא כדי ללמוד בה דכתיב ולמדה את בני ישראל שימה בפייה וע"י הגמרא ופירושיה ידע פירוש המצוות והדינים וכו', עיי"ש, כבר עוררו לתמוה דהא **לא דרשינן טעמא דקרא.**

וכן יש להבין דעת הב"י (יו"ד סימן ע"ר) דגם להרא"ש יש מצוה לכתוב ספר תורה, אלא שהוסיף מצוה נוספת לכתוב ספרים שלומדים בהם, ותמה הדרישה שם דזיל בתר טעמא, דכיון דכתב הרא"ש דמצות כתיבת התורה היא כדי ללמוד בה א"כ האידינא אין זה שייך בספר תורה שאין לומדים מתוכו, עיי"ש.

ובחתם סופר יו"ד סימן רנ"ד כתב דלחומרא דרשינן לכו"ע טעמא דקרא אבל לא לקולא, ולכך לא נפקע מצות כתיבת ס"ת אך נוסף חומרא לכתוב שאר ספרים. [וביביע אומר ח"ח כתב באופ"א משום דטעם שנכתב להדיא דרשינן].

אך עדיין צ"ב טובא, דאף למ"ד דדרשינן טעמא דקרא **אין הכוונה להוסיף חיובים חדשים** ששייך בהם אותו טעם, דא"כ אין לדבר סוף, ונתחייב להוסיף עוד פעולות ומצוות אשר שייך בהם ג"כ טעם זה, וזה לא ניתן להאמר, [וראיה ברורה לזה, מהמבואר בסוגיא דב"מ קטו, א דאף אי דרשינן טעמא דקרא להתיר למלך להרבות לו נשים כשרות שאינן מסירות את ליבו, מ"מ לא ילפינן מזה לאסור אחת ומסירה, אף דגם בה שייך טעם האיסור, עיי"ש], אלא ודאי הא דדרשינן טעמא דקרא היינו דוקא להוסיף גדרים במצוה זו עצמה, כגון להתיר ריבוי

מחדש בית נאמן בישראל...

הוא במצב כל כך מבוהל שיכול לשכוח לומר למסור לה את הגט, אבל איננו שוכח לדאוג לאשתו לאחר מותו.

בפרשת משפטים התורה מצווה "כמשפט הבנות יעשה לה" ופירש אונקלוס "כהלכת בנת ישראל", **יש צורה איך גוי מתנהג אל אשתו הגויה ויש צורה איך בעל יהודי מתנהג אל אשתו הנסיכה.**

מכאן מגיע הביטוי בכתובה "כהלכת גוברין יהודאין" כדרך בעלים יהודיים.

מעשה רב | נהג נכבד, המתן לאשתי בבקשה...

אחד מגדולי ישראל חלה בסוף ימיו באלצהיימר. סיפר לי נכדו שהיה מסיע אותו ואת הרבנית לאירועים, שהסבא כבר לא זיהה אותו כלל והיה סבור שהוא איזה נהג זר, **אבל דבר אחד הוא לא שכח - לדאוג לאשתו!**

לכן היה מצוי שלאחר שהוא נכנס לרכב של נכדו (ועדיין אשתו לא נכנסה) היה קורא לעברו **"נהג נכבד, נהג נכבד, בבקשה תמתין לאשתי... עוד רגע אשתי באה... נהג נכבד..."**

זוית אישית | למי אמר הגרמ"ל לשאת עול בנעוריו?

זכורני כאשר למדתי בישיבה לצעירים אצל **מורי הגרמ"ל ליפקוביץ זי"ע**, הוא היה מוסר שבעה שיעורים יומיים בשבוע, כולל שבת! [אלא שבשבת לפעמים היה לומד מתוך קצות החושן או חידושי הגר"ח הנוגעים לסוגיא, על מנת להטעימנו 'עונג שבת' אמיתי].

וכמובן שהרבה בחורים היו נעדרים או מאחרים מפני חביבות מצוות 'שינה בשבת תענוג', ואז היה הגרמ"ל נוזף בנו: וכי אתם חושבים שלי לא קשה לקום משנת הצהריים של שבת?! אלא מה? אני אומר לעצמי: טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו, ומיד אני מתחזק לקום...

הייתי מתפעל שגם במרום גילו הוא עדיין מחשיב את עצמו "בנעוריו" שצריך עול ומחייב. אבל באמת כל אדם נמצא ב"נעוריו" כלפי יום המחרת.

זוגיות | בעל יהודי לא שוכח את אשתו!

פוגשים אנו בדף שלנו דוגמא לזוגיות יהודית: הבעל נתפס למלכות, יוצא בקולר להריגה, הוא כולו פחד והריגה, ומה מטריד אותו? שאשתו לא תצטרך להיזקק ליבום, שתוכל בקלות להינשא לאיש אחר ולבנות